

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Дмитрук І.М.

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

В статті аналізується поняття інформаційної безпеки. Розглядаються завдання, об'єкти та напрями захисту. Дається характеристика нормативно-правових актів, що прямо чи опосередковано регулюють інформаційну безпеку держави. Проводиться аналіз проблем, які існують у сфері державної інформаційної політики. Надаються рекомендації для доопрацювання національного законодавства в цій галузі.

Ключові слова: інформаційна безпека, інформація, інформаційні відносини, державна інформаційна політика, правове регулювання інформаційної безпеки.

Постановка проблеми. Загальною декларацією прав людини від 10 грудня 1948 року [1] в статті 19 визначено, що «кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів».

Закріплені положення є дуже важливими для України на сучасному етапі розвитку, коли забезпечення свободи слова та вільний доступ до інформації надто помітно впливає на становлення особистості. Її можливість вільно формувати ідеї, думки, висловлювати переконання – одне з найважливіших прав, що підтверджується рядом міжнародно-правових актів. Зокрема, не лише Загальною декларацією прав людини 10 грудня 1948 року, а й розробленим на її основі Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, прийнятим ООН 16 грудня 1966 року [2].

Одну з ключових функцій держави, що полягає в захисті та забезпеченні інформаційної безпеки, визначила і Конституція України. Згідно статті 17 це є справою всього Українського народу [3].

Пріоритетності вказана тема набуває в нинішній, далеко не ідеальний період, коли в час глобалізації інформаційних відносин та інформаційних технологій право відстає в розвитку, що інколи призводить до колізійності норм, неможливості врегулювання таких відносин.

Право особистості, як суб'єкта інформаційних відносин, на необмежений державними кордонами й територіальною юрисдикцією держави доступ до інформації перетворюється на інформаційний вплив. Не завжди цей процес носить позитивний характер. Тому стан захищеності суб'єкта інформаційних відносин тісно пов'язаний із станом його інформаційного розвитку, що відображається на доцільності використання такого поняття, як «інформаційна безпека».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового регулювання інформаційної безпеки в Україні потребує ґрунтовних наукових досліджень. Безперечно, вони були предметом науково-теоретичного вивчення таких учених, як Аверкієв С., Білоус О., Василюк В., Гончаренко М., Жданов І., Климчук С., Лук'яненко А., Нашинець-Наумова О. та інших. Разом з тим, у наукових працях недостатню увагу приділено розвитку інформаційної безпеки в контексті формування Концепції інформаційної безпеки України.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В Україні актуальною проблемою сьогодення слід визначити розробку Концепції інформаційної безпеки держави, виходячи із загально-суспільних та загальнодержавних підходів і формування правового поля країни, що регулюватиме

доволі нові, породжені глобалізаційними інформаційними процесами, відносини.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження поняття інформаційної безпеки та його правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Інформаційний потенціал країни належить до стратегічних ресурсів тому, що в інформаційній інфраструктурі держави в тій чи іншій мірі задіяні значні людські, фінансові або матеріальні ресурси, які за своїми обсягами наближаються до деяких галузей економіки.

В сучасному суспільстві незрівнянно зросла значущість інформації – з точки зору забезпечення її безпеки. Підвищилася вразливість суспільства, що пов'язана з втратою або недотриманням інформації. З урахуванням розвитку інформатизації суспільства, проникнення інформаційних технологій в усі сфери життя суспільства, необхідно передбачити перехід від принципу забезпечення безпеки інформації до принципу забезпечення інформаційної безпеки [4, с. 97].

Вказані принципи є взаємодоповнюючими, але не тотожними. Перший з них – принцип забезпечення безпеки інформації – з правової точки зору передбачає здійснення всеохоплюючого системного правового регулювання інформації, що в свою чергу робить її безпечною для користувачів. Другий – принцип забезпечення інформаційної безпеки – потребує більш детального аналізу. Зокрема, тут необхідно визначити дефініцію «інформаційна безпека».

Згідно Закону України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007-2015 роки» під інформаційною безпекою розуміється стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства, держави, при якому запобігається завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірність використання інформації; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [5].

В цілому – це стан захищеності інформаційного простору, який забезпечує формування та його розвиток в інтересах особистості, суспільства, держави. Василюк В.Я. розглядає таке поняття як стан захищеності, що забезпечує відсутність недопустимого ризику нанесення шкоди від несанкціонованого її розголошення, витоку, модифікації або знищення. В ряді випадків особливе значення має недопущення несанкціонованої модифікації або знищення інформації [6, с. 22].

Інформаційна безпека може розглядатися в двох аспектах. У вузькому – як безпека інформації; у широкому – це стан захищеності як від загроз безпеки інформації, так і від загроз нанесення шко-

ди інформаційним технологіям. Діяльність у галузі забезпечення інформаційної безпеки повинна бути регламентована системою законодавчих і підзаконних актів [6, с. 22].

Виходячи з аналізу цього поняття, можна прийти до висновку, що принцип забезпечення інформаційної безпеки – це виклик часу. Широке поняття, що містить в собі певний стан захищеності, який забезпечується побудовою складної системи відносин, відображає комплекс заходів, що структуруються в державну політику в сфері інформаційної безпеки. Він потребує детального правового врегулювання та, з теоретичної точки зору – більш глибокого дослідження. Адже забезпечення даного принципу тепер напряму впливає на фізичну недоторканість особи, її право на конфіденційність, на свободу слова та на ряд інших важливих конституційних прав.

Теоретичний рівень тут має чітко визначити відношення до чого чи до кого може забезпечуватися інформаційна безпека.

По-перше, це людина та суспільство в цілому. Такі об'єкти відносин, що складаються в сфері інформаційної безпеки забезпечуються, перш за все, наявністю конституційних прав та обов'язків, гарантій захищеності від втручання в особисте життя держави та інших суб'єктів посягання.

По-друге, варто назвати державу. Як будь-який публічний інститут, цей елемент правових відносин буде розкриватися наявністю сили державного примусу через встановлення ряду заборон та обмежень шляхом правової регламентації. В таких відносинах держава виступає ще й безпосереднім суб'єктом, оскільки через розгалужену систему своїх органів впроваджує офіційно встановлену державну політику в сфері інформаційної безпеки. Вона повинна зосередити свою увагу на конкретних проблемах, зокрема, забезпеченні конституційних прав і свобод громадян в інформаційній сфері, формуванні та використанні державних інформаційних ресурсів і забезпеченні широкого та вільного доступу до них, модернізації інформаційної інфраструктури, захисту інформаційного простору країни від негативного зовнішнього та внутрішнього впливів.

Зважаючи на те, що інформаційна безпека впроваджується в різних напрямках, важливо визначити її конкретні позиції. Це надасть можливість конструктивно окреслити та розкрити загальну концепцію держави в цій сфері. До основних завдань системи забезпечення інформаційної безпеки можна віднести:

1. Захист конституційних прав, свобод та інтересів громадян країни, державного суверенітету, територіальної цілісності, недоторканості державного кордону, конституційного ладу держави [6, с. 22];

2. Створення нових та захист існуючих технічних даних, накопичення, збереження та охорона інформаційних технологій і програмного продукту;

3. Формування ефективно-нормативно-правової бази для регламентації дій в інформаційному просторі держави, напрацювання дієвих механізмів протидії деструктивним проявам у цій сфері [7, с. 284];

4. Підвищення якості вітчизняних ЗМІ, максимальне очищення інформаційного простору від іноземних ЗМІ;

5. Ефективне ведення активної діяльності з метою запобігання протиправним діям в інформаційній сфері, зокрема, боротьба з кіберзлочинністю, запобігання та припинення тероризму, протидія диверсійно-терористичної та розвідувальної діяльності в інформаційній сфері, захист інтелектуальної власності та ін.

Відповідно до поставлених завдань слід виділити основні напрями забезпечення інформаційної безпеки, серед яких:

- запобігання розповсюдженню інформації, що провокує політичну або соціальну нетерпимість;

- збереження власної культурної ідентичності за умов посилення процесів глобалізації;

- формування та поширення духовних цінностей, які відповідають інтересам країни та сприяють вихованню громадянського і патріотичного обов'язку;

- фінансова підтримка засобів масової інформації, існування незалежних державних джерел фінансування [8; с. 7].

На інформаційну безпеку держави має великий вплив експансія в Україну іноземного інформаційного ресурсу, особливо російського, який вже на протязі багатьох років використовується в Україні. Вітчизняному виробнику неможливо конкурувати з продуктом, що вже окупили себе в інших державах. Тобто, суспільна думка формується під систематичним впливом закордонних засобів масової інформації. Проте ситуація стрімко змінилася. Законотворець потурбувався про очищення інформаційного простору та створення сприятливих умов для українських засобів масової інформації шляхом формування відповідної законодавчої бази. Зокрема, був прийнятий Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2014 року № 1227–VII [9]. Цей нормативно-правовий акт створює правові основи діяльності Суспільного телебачення і радіомовлення України, визначає засади діяльності Національної суспільної телерадіокомпанії України. Згідно пункту 1 статті 1 Закону, з метою задоволення інформаційних потреб суспільства, залучення громадян до обговорення та вирішення найважливіших питань, забезпечення національного діалогу, сприяння формуванню громадянського суспільства створюється Суспільне телебачення та радіомовлення України. Крім того, Постановою КМУ від 14.01.2015 № 2 «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України» [10] було створено спеціальний профільний орган – Міністерство інформаційної політики України, основними завданнями якого є забезпечення інформаційного суверенітету України, зокрема, з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами, а також забезпечення функціонування державних інформаційних ресурсів; забезпечення здійснення реформ ЗМІ щодо поширення суспільно важливої інформації.

Першими результатами діяльності профільного міністерства було створення Експертної ради при Міністерстві інформаційної політики України наказом від 18.03.2015 року № 10 [11]. Відповідно до Положення про Спеціалізовані експертні ради при Міністерстві інформаційної політики України вона здійснює свою діяльність на громадських засадах. Її рішення носять рекомендаційний характер. Основним завданням цього органу є надання консультацій, експертних висновків, пропозицій з питань розвитку інформаційного простору України та розробка Концепції інформаційної безпеки.

Концепція інформаційної безпеки – це сукупність нормативно-правових актів, куди повинна входити Доктрина інформаційної безпеки, ряд нормативно-правових актів, які вже регулюють інформаційні відносини та ті перспективні акти, які обов'язково повинні прийнятися.

Висновки та пропозиції. Сучасний стан суспільно-економічного розвитку України, побудова пра-

вової демократичної держави породжує глибоку потребу обговорити нові суспільні явища. Потрібна об'єктивна, актуальна, оперативна, широкодоступна інформація, що дасть підстави для усвідомлення, порівняння цих явищ, аналізу окремих важливих факторів, нових ідей для поглиблення громадсько-політичних та інших корисних знань і уявлень, а відтак, для формування думки, позиції, подальших конкретних дій.

Вирішення поставлених завдань можливе тільки завдяки державній інформаційній політиці, спрямованій на відкритий демократичний розвиток держави, на побудову громадянського суспільства як здатної до самоорганізації інформаційної системи [8, с. 10]. На сьогоднішній день Концепція державної інформаційної політики перебуває

лише в стадії формування, хоча потреба в ній відчувається з дня в день.

При детальному дослідженні поняття «інформаційна безпека» та його правового регулювання виник ряд суперечностей. Перш за все, відсутня правова доктрина державної інформаційної політики, що в свою чергу сприяла б розробці Концепції інформаційної безпеки. Нормативно-правові акти, що регулюють інформаційні відносини, приймалися у різні часові рамки, які втратили свою актуальність нині. Тому потребує детального доопрацювання та узгодження понятійний апарат в даній сфері. Деякі категорії взагалі не мають чіткого визначення, що призводить до їх неоднозначного трактування. Вимагають якісної систематизації значна кількість юридичних норм, які регулюють інформаційні відносини.

Список літератури:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 – Назва з екрану.
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, прийнятий ООН 16 грудня 1966 року. Ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.73 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043 – Назва з екрану.
3. Конституція України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> – Назва з екрану.
4. Нашинець-Наумова О. Питання забезпечення інформаційної безпеки в цивільній авіації // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – К. – № 2 (96). – 2013.
5. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/537-16> – Назва з екрана.
6. Василюк В. Я. Інформаційна безпека держави: курс лекцій / В. Я. Василюк, С. О. Климчук – К.: КНТ, Видавничий дім «Скіф», 2008. – 136 с.
7. Гіда О. Ф. Міжнародні ініціативи у сфері інформаційної безпеки (порівняльний аналіз) / Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), № 2 (28), 2012. – С. 284.
8. Свобода слова: теорія і практика: Матеріали науково-практичної конференції журналістів Волині на тему «Свобода слова і засоби масової інформації в демократичній державі», 15-16 серпня 2001 року. – Луцьк: Вісник і К, 2001. – 124 с.
9. Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» від 17.04.2014 року № 1227-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1227-18> – Назва з екрана.
10. Постанова КМУ від 14.01.2015 № 2 «Питання діяльності Міністерства інформаційної політики України» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: офіційний веб-портал – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF> – Назва з екрана.
11. Наказ Міністерства інформаційної політики «Про Експертну раду при Міністерстві інформаційної політики» від 18.03.2015 року № 10 [Електронний ресурс] // Міністерство інформаційної політики: офіційний сайт – Режим доступу: <http://mip.gov.ua/documents/16.html> – Назва з екрана.

Дмитрук І.Н.

Николаевский национальный университет имени В.А. Сухомлинского

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье анализируется понятие информационной безопасности. Рассматриваются задания, объекты и направления защиты. Дается характеристика нормативно-правовым актам, которые прямо или опосредованно регулируют информационную безопасность государства. Проводится анализ проблем, которые существуют в сфере государственной информационной политики. Предоставляются рекомендации для доработки национального законодательства в этой отрасли.

Ключевые слова: информационная безопасность, информация, информационные отношения, государственная информационная политика, правовое регулирование информационной безопасности.

Dmytruk I.M.

V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv

LEGAL REGULATION OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE

Summary

The article deals with the analysis of information security, considers objectives, objects and directions of protection. It provides the characteristic of statutory instruments, which directly or indirectly regulate the information security of the state. The analysis of the problems that exist in the field of public information policy is conducted. It provides recommendations for revision of national legislation in this field.

Keywords: information security, information, information relations, public information policy, legal regulation of information security.

УДК 343.8

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ ВИКОНАННІ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА ОБІЙМАТИ ПЕВНІ ПОСАДИ АБО ЗАЙМАТИСЯ ПЕВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Єрмоєнко І.В.

Прокуратура Ленінського району м. Запоріжжя

Зроблено ґрунтовний аналіз чинного законодавства. Окреслено коло існуючих у розглядуваній сфері проблем, запропоновані шляхи їх вирішення. Проаналізовано загальну нормативно-правову базу здійснення прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Визначені специфічні об'єкти нагляду, предмет, завдання, а також форми та методи їх реалізації. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства і прокурорського нагляду.

Ключові слова: покарання, призначення, виконання, прокурорський нагляд, методика перевірки.

Постановка проблеми. Згідно статистичних даних, за останні декілька років кількість засуджених з відбуванням покарань без ізоляції від суспільства збільшилась до 60% від загальної кількості засуджених.

Ефективність покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, і зокрема, покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, в багато чому залежить від строгого додержання законів при їх виконанні. Гарантом точного виконання законів є прокурорський нагляд.

Проте під час застосування цього виду покарання виявляються протиріччя, властиві процесу виконання-відбування покарання, виникають труднощі під час здійснення прокурорського нагляду за їх належним виконанням та підвищення їх ефективності, що потребує наукового дослідження та подальшого практичного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правові та організаційні аспекти виконання кримінальних покарань, забезпечення законності при їх реалізації досліджувалися в роботах Ю.М. Антоняна, Л.В. Багрій-Шахматова, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, І.Г. Богатирьова, І.М. Гальперіна, В.К. Грищука, Т.А. Денисової, В.К. Дуюнова, Ю.Б. Мельникової, О.Р. Михайленка, О. В. Старкова, В.В. Сташиса, А.Х. Степанюка, В.Я. Тація, В.М. Трубікова, В.І. Тютюгіна, В.М. Утевського, В.П. Філонова, А.І. Фролова, О.Г. Фролової, М.І. Хавронюка, В. М. Харченка, О.Л. Цветиновича, О.І. Шинальського, І. В. Шмарова, С.С. Яценка та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на постійне приділення уваги даному питанню з боку як науковців так і практиків, їх праці не містять ґрунтовного аналізу

правової природи прокурорського нагляду, зокрема за додержанням законів при виконанні покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, та не становили предмет наукового дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження відомостей про практику застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, проведення аналізу порядку виконання цього покарання, визначення правової природи, ролі та специфіки прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні покарання даного виду та підвищення його ефективності, а також формулювання обґрунтованих пропозицій з вдосконалення чинного законодавства.

Виклад основного матеріалу. В Особливій частині Кримінального кодексу України застосування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю передбачено у 82 статтях із 447 (18,3%). Крім того, призначення такого виду покарання можливе також і у випадках, якщо воно не передбачено санкцією статті Кримінального кодексу України за умови, що з урахуванням характеру злочину, вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Відповідно до п. 17 постанови ПВСУ № 7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення судами кримінального покарання» позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю застосовується як додаткове покарання лише в тих випадках, коли вчинення злочину було пов'язане